

התמיכה בטרור במדינות עם רוב מוסלמי והשלכות על מדיניות ההגירה במערב

ראסל א. ברמן וארנו טאוש

גל הבחירות הצפוי ב־2017 במדינות מפתח של האיחוד האירופי מזמין ויכוחים סוערים סביב סוגיות של הגירה וטרור. המאמר הנוכחי דן בנתונים מסקרי דעת קהל עדכניים ואמינים, המצביעים על כך ש־8.3 אחוזים מאוכלוסיית העולם המוסלמי מביעים אהדה במידה מסוימת למדינה האסלאמית. רוב משוער של 52 אחוזים מכלל העולם הערבי מסכים עם האמירה "התערבות ארצות־הברית באזור מצדיקה פעולות חמושות נגדה במקומות אחרים בעולם". עמדה זו מרמזת על שיעורי תמיכה ניכרים בארגוני טרור המתחרים עם ארגון המדינה האסלאמית (אל־קאעדה, חמאס וחזבאללה). עם זאת, מכיוון שמנגד יש חלקים גדולים בציבור הערבי והמוסלמי שאינם תומכים בטרור, קשה להסיק מסקנות חד־משמעיות לגביהם, או לגזור נוסחה פשוטה למדיניות הגירה ופליטים מתוך הנתונים.

מילות מפתח: טרור, מערב־אירופה, ארצות־הברית, מדינות ערב, העולם המוסלמי, סקרי דעת קהל, המדינה האסלאמית

רוחות של שינוי ברחבי אירופה

לקראת הבחירות שייערכו במדינות מפתח של האיחוד האירופי ב־2017 (צרפת: בחירות לנשיאות ב־23 באפריל, סבב שני ב־7 במאי, לאספה הלאומית ב־11 ביוני, סבב שני ב־18 ביוני; גרמניה: בחירות לבית הנבחרים הפדרלי ב־24 בספטמבר; הולנד: בחירות לבית הנבחרים ב־15 במארס),¹ צפויים ויכוחים סוערים סביב

פרופ' ראסל א. ברמן, מרצה למדעי הרוח בבית הספר ע"ש Walter A. Haas באוניברסיטת סטנפורד, הוא עמית בכיר במכון הובר.
פרופ' ארנו טאוש הוא חבר במחלקה למדע המדינה של אוניברסיטת אינסברוק ובפקולטה לכלכלה של אוניברסיטת קורבינוס בבודפשט.

ההגירה לאירופה והטרור במזרח התיכון – מקורותיו, מסלולו, הסכנות ומידת התמיכה של ההמונים בו. מארין לה פן, מנהיגת מפלגת הימין הקיצוני 'החזית הלאומית' בצרפת, צפתה שהבחירות באירופה ב־2017 יביאו רוחות של שינוי לכל האזור.² לאור ההצבעה על הברקזיט בבריטניה וניצחונו של דונלד טראמפ במרוץ לנשיאות ארצות־הברית, נהנות כיום מפלגות הימין הקיצוני בכל אירופה מהנטייה לאירוסקפטיות ומהחשש מההגירה.³

קנצלרית גרמניה אנגלה מרקל הגיבה בעקיפין לאתגר של לה פן בכך שהגנה על מדיניות הפליטים הגרמנית ואמרה שהיא מעשה של מחויבות חוקית ומוסרית מצד "מדינת חוק", ובמקביל טענה כי על האירופים לקיים את עקרון הצעת המקלט לכל הנמלטים ממלחמות ומדיכוי.⁴ הטרוריסט מברלין אמיס אמרי נתפס ונורה במילאנו שבאיטליה לאחר שחצה גבולות של כמה מדינות אירופיות בתום המתקפה שביצע בלב גרמניה, אשר ממנה ביקש בעבר מקלט. עובדה זו מלבה עוד יותר את המחלוקת בנוגע לכשלים לכאורה במדיניות האירופית הנוכחית כלפי הפליטים, ההגירה והביטחון.⁵

הוויכוח הועצם בשל החלטתה של מרקל לפתוח את השערים בפני מאות אלפי פליטים מהמזרח התיכון ומצפון אפריקה במהלך הקיץ והסתיו של 2015. דונלד טראמפ הגדיר את המהלך כ"טעות קטסטרופלית".⁶ בדומה לפוליטיקאים פופוליסטים מהאופוזיציה הימנית באירופה שעומדים להרוויח מהבחירות הקרבות, גם טראמפ טען כי "אנשים לא רוצים שאנשים אחרים יגיעו ויהרסו להם את המדינה". כחלק מהרטוריקה של הקמפיין שלו קרא טראמפ להטיל איסור על כניסת מוסלמים לתוך ארצות־הברית, לדבריו, עד ש"הנציגים שלנו" יבינו "מה לעזאזל קורה שם".⁷ כדי לשפוך אור על "מה קורה שם" בוחן המאמר הנוכחי גישות כלפי טרור, טרוריסטים ושאר ארגונים קיצוניים, כפי שעלו ממקורות גלויים. ממצאים אלה מתחום מדעי החברה מציירים תמונה מורכבת. מצד אחד, מתברר שקיימת תמיכה ניכרת בטרור בקרב חלקים גדולים מהאוכלוסיות המוסלמיות והערביות, למרות שלא מדובר בתמיכה אחידה או בלתי ניתנת להפרדה. מנגד, למרות עוינות רבה כלפי ארצות־הברית וישראל, חלקים גדולים בציבור הערבי והמוסלמי אינם תומכים בטרור, ולכן קשה לקבוע מסקנה נחרצת לגביהם או לגזור נוסחה פשוטה למדיניות הגירה ופליטים. עם זאת, קל לזהות רמות משמעותיות של תמיכה בטרור, שלכאורה יכולות להצדיק מדיניות מגבילה במידה מסוימת כלפי הגירה ופליטים.

התגובות מצד מנהיגים משפיעים במערב לניסיונו הראשון של ממשל טראמפ לאסור כניסה לארצות־הברית של אזרחי לוב, תימן, איראן, עיראק סוריה סומליה וסודאן בסוף ינואר 2017 היו מהירות וצפויות.⁸ מרקל הודיעה כי היא "מביעה צער" על המהלך.⁹ התנגדותה הדהדה ברחבי אירופה והגיעה עד ראש הממשלה הקנדי ג'סטין טרודו. עם זאת, במקביל לביקורות שנמתחו על מאמצי הממשל

האמריקאי להגביל את הכניסה לפרק זמן מוגבל, נקטו מדינות אירופיות ובכללן גרמניה צעדים משלהן (בשיתוף פעולה טורקי) לצמצום זרם הפליטים הנכנסים, ולהאצת תהליכי גירוש של אנשים שבקשתם לקבלת מעמד פליט נדחתה. למרות הביקורת של מרקל על מדיניות ההגירה המחמירה של ממשל טראמפ, קיימת טענה שלפיה אירופה עומדת על סף עידן פוסט-גלובלי ואירו-סקפטי, המונע על ידי תנועות לאומניות שצמחו בתגובה להתגברות ההגירה מאפריקה, מאסיה (כולל טורקיה) ואפילו מחלקים מאירופה עצמה (כדוגמת ארצות הבלקן).¹⁰ הטענה היא שעליית תנועות צנטריפוגליות במדינות אירופה המרכזיות משקפת את חולשת הרוח הפאן-אירופית ואת ההישגים של לאומנים קיצונים על חשבונה.¹¹ המשבר הכלכלי החמור שהשפיע במיוחד על דרום אירופה מאז 2008 ומאיים על עצם קיומו של האיחוד האירופי אינו נמצא במוקד מאמר זה, אולם אין ספק שהוא מעצים את הכוחות הצנטריפוגליים שבהם אנו עוסקים.¹²

האפקטיביות הנמוכה של אירופה במאבק בטרור

האפקטיביות של אירופה במאבק בטרור הוגדרה לא פעם כבלתי מספקת.¹³ עדויות מוצקות מצטברות בנוגע לטיבו ההרסני של הטרור האסלאמי העולמי ולאלפי הקורבנות שהוא גובה מדי חודש, מניגריה ועד דרום-מזרח אסיה, ובאופן גובר גם באירופה.¹⁴ סקר שנערך לאחרונה על ידי היומון הצרפתי 'לה מונד' דיווח כי באירופה בלבד נרשמו 2,239 קורבנות של מתקפות טרור אסלאמי מאז 2001.¹⁵ במקביל, עדיין

שורר אקלים אינטלקטואלי הנוטה למזער ואף להכחיש את המציאות של לוחמת גרילה, המתנהלת בעצימות נמוכה ומבוצעת על ידי ארגונים אסלאמיסטיים נגד הסדר הדמוקרטי המערבי.¹⁶ העיתון הגרמני Südkurier, לדוגמה, הרחיק לכת עד כדי קביעה כי בגרמניה יש סיכוי רב יותר להיפגע ממכת ברק מאשר להיהרג במתקפת טרור.¹⁷ אין ספק שאפשר תמיד לתמוך נתונים סטטיסטיים כך שימעיטו בערכה של כל סכנה, או לחלופין, להציע להתייחס להרג מטרור כאל מכת ברק, שהיא תופעת טבע בלתי נמנעת. אולם סגנון כזה של הטמנת הראש בחול הוא האסטרטגיה הגרועה ביותר להתמודדות עם טרור בינלאומי.¹⁸ במקום זאת אנו מציעים להמשיך בקו אמפירי שעיקרו דיון בכמה

באירופה עדיין שורר אקלים אינטלקטואלי הנוטה למזער ואף להכחיש את המציאות של לוחמת גרילה, המתנהלת בעצימות נמוכה ומבוצעת על ידי ארגונים אסלאמיסטיים נגד הסדר הדמוקרטי המערבי.

מהתוצאות של סקרים בינלאומיים חדשים בנוגע להיקף האמיתי של התמיכה בטרור בעולם המוסלמי בכלל, ובעולם הערבי בפרט. האם מדובר באחוז אחד? בעשרה אחוזים? או אולי בשלושים או בחמישים אחוזים ואף יותר?¹⁹

נתונים סטטיסטיים על תמיכה ערבית בטרור

המאמר נשען על ניתוח סטטיסטי של נתונים ממחקרים גלויים ומתבסס על התוכנה הסטטיסטית הנפוצה SPSS XXIV IBM, המשמשת באוניברסיטאות ובמכוני מחקר רבים בכל העולם.²⁰ התוכנה מכילה כמעט את כל המערך של ניתוח סטטיסטי מרובה משתנים עכשווי,²¹ ולכל חוקר אמורה להיות יכולת להגיע לאותן תוצאות שיוצגו כאן. אין ספק כי הניתוח שלהלן הוא ניסיון ראשוני בלבד למדוד "תמיכה" בטרור, והמחקרים הבאים בנושא יצטרכו להבחין בין הסוגים השונים והרמות השונות של התמיכה בטרור.²² עם זאת, הנתונים הזמינים מאפשרים לחוקרים להבחין בין כאלה שמביעים תמיכה רבה בארגוני טרור דוגמת חמאס, חזבאללה ואל-קאעדה, לבין כאלה שמעידים על עצמם כ"תומכים" בלבד בארגוני טרור אלה. מתוך הנתונים הזמינים ניתן לפתח פרופילים חברתיים מדויקים למדי של תומכי טרור נחרצים לפי חלוקה למדינות.

המקורות ששימשו בהכנת המאמר הם:

1. 'אינדקס דעת הקהל הערבי' של המכון הערבי ללימודי מחקר ומדיניות בדוחה, קטר (ACRPS).²³ מאז 2012 מפרסם מכון חשיבה זה סקרים מקצועיים קבועים על דעת הקהל בעולם הערבי, כאשר 'אינדקס דעת הקהל הערבי 2015' הוא הרביעי בסדרת סקרי דעת קהל שנתיים הנערכים בכלל העולם הערבי.²⁴ אינדקס 2014 התבסס על 21,152 משיבים ב־14 מדינות ערביות, וכלל 5,466 פליטים סורים המתגוררים במחנות פליטים בירדן, לבנון, בטורקיה ובצפון סוריה, לאורך גבול סוריה-טורקיה. אינדקס 2015 מתבסס על ממצאים מתוך ראיונות אישיים שבוצעו עם 18,311 משיבים ב־12 מדינות ערביות: ערב הסעודית, כוית, עיראק, ירדן, השטחים הפלסטיניים, לבנון, מצרים, סודאן, תוניסיה, אלג'יריה, מרוקו ומאוריטניה. המדגם היה אקראי, שכבתי, באשכולות, רב-שלבי ועם שקלול עצמי, שאפשר מרווח טעות כולל של ± 2 אחוזים ושל ± 3 אחוזים עבור מדגמי מדינה פרטנית. בשל גודל המדגם המצטבר של 18,311 משיבים, 'אינדקס דעת הקהל הערבי' הוא עתה סקר דעת הקהל הגדול ביותר בעולם הערבי.

2. 'הברומטר הערבי Wave III' – סקר מקורי זה זמין לכולם ומאפשר לחוקרים גישה ישירה וחופשית לנתונים המקוריים לצורך ניתוח רב-משתני.²⁵ הגל השלישי של 'ברומטר הדמוקרטיה הערבית' יצא לדרך בשנים 2012–2014 ב־13 מדינות: אלג'יריה, מצרים, עיראק, ירדן, כוית, לבנון, לוב, מרוקו, השטחים הפלסטיניים, ערב הסעודית, סודאן, תוניסיה ותימן. בדומה לגל הראשון והשני, הגל השלישי מבקש לאמוד ולעקוב אחר עמדות, ערכים ודפוסי התנהגות של אזרחים הנוגעים לפלורליזם, חירות, סובלנות ושוויון הזדמנויות, אמון חברתי ובין-אישי, זהות חברתית, דתית ופוליטית, תפיסות של ממשל והכרת הדמוקרטיה,

וכן מעורבות אזרחית והשתתפות פוליטית. הנתונים מהגל השלישי זמינים לציבור כבר מסתיו 2014.²⁶

3. סקר PEW, אביב 2015.²⁷ הסקר שנערך מ־25 במארס ועד 27 במאי 2015 מתבסס על 45,435 ראיונות אישיים וטלפוניים עם בגירים בני 18 ומעלה ב־40 מדינות.²⁸ בשל החשיבות הנוכחית של המאבק בטרור העולמי, השאלה הראשונה נוגעת לשיעורי התמיכה המפורשת במדינה האסלאמית. למען הסר ספק, ביטוי מילולי של תמיכה אינו זהה לנכונות להציע תמיכה חומרית או להשתתף באופן ישיר בפעילות טרור. יחד עם זאת, גודל הקבוצה התומכת מספק אינדיקציה משוערת לבסיס המתגייסים הפוטנציאליים למדינה האסלאמית. מכיוון שהתשובות "לא יודע" ו"מסרב לענות" מעוותות את התמונה הסופית של תוצאות הסקר, ההתמקדות הוגבלה לתשובות תקפות בלבד.²⁹

8.3 אחוזים מהמוסלמים ברחבי העולם תומכים במדינה האסלאמית

לוח 1 מסכם את האומדנים הזמינים לגבי שיעורי האהדה למדינה האסלאמית (תמיכה חזקה בצירוף תמיכה מסוימת), בשילוב עם הנתונים מסקר PEW ונתוני ACRPS:

לוח 1: תמיכה במדינה האסלאמית³⁰

מדינה	אחוזי התמיכה במדינה האסלאמית בקרב האוכלוסייה הבגירה במדינה
לבנון	1.0
ישראל	1.7
עיראק	2.0
ירדן	2.0
ערב הסעודית	2.0
תוניסיה	2.0
אינדונזיה	4.0
כווית	5.0
טורקיה	7.5
בורקינה פאסו	7.8
מרוקו	8.0
אלג'יריה	9.0
מצרים	9.0
סנגל	10.7
פקיסטן	11.0
סודאן	11.0

מדינה	אחוזי התמיכה במדינה האסלאמית בקרב האוכלוסייה הבגירה במדינה
מלזיה	11.2
ניגריה	14.0
מאוריטניה	20.0
תמיכה במדינה האסלאמית בכלל העולם המוסלמי, כפי שחושבה על פי התמיכה במדינות שנסקרו	8.3 אחוזים

18 אחוזים מהפליטים הסורים מביעים אהדה למדינה האסלאמית, 30 אחוזים מעוניינים במדינה תיאוקרטית

על פי נתוני ACRPS, התמיכה במדינה האסלאמית בקרב פליטים סורים במזרח התיכון עומדת על 18 אחוזים.³¹ סקר הפליטים הסורים של ACRPS התבסס על משיבים מ־377 מוקדי אוכלוסייה, בתוך ומחוץ למחנות הפליטים הרשמיים, כפי שהם רשומים בארגון האו"ם לענייני פליטים (UNHCR). הליך הדגימה נעשה בגישה רב־שלבית, באשכול, עם מרווח טעות של ± 2 אחוזים. ניתוח זה של דעת הקהל בקרב הפליטים הסורים הוא הגדול מסוגו באזור. כמו כן חשף הסקר כי לפחות 30 אחוזים מהפליטים הסורים שרואינים מעוניינים במדינה דתית כפתרון לעימות, לעומת 50 אחוזים המעדיפים מדינה חילונית ו־18 אחוזים ללא העדפה כלשהי (2 אחוזים לא ידעו או סרבו לענות).³²

אף סקר לא בחן עד היום את העמדות הפוליטיות של מאות אלפי הפליטים שנכנסו לאירופה מאז פרוץ משבר הפליטים ביבשת בקיץ 2015, כך שלתוצאות סקר ACRPS – המלמדות בברור כי כמעט כל פליט סורי חמישי מזדהה עם המדינה האסלאמית וכל פליט שלישי מעוניין במדינת דת (על פי חוקי השריעה) – יש פוטנציאל להשפעה ניכרת על הוויכוח הפוליטי באירופה. יחד עם זאת, ללא עריכת סקר מלא של האוכלוסייה המגיעה לאירופה, לא ניתן יהיה לשלול את ההשערה שהפליטים המגיעים לאירופה נבדלים בסוגיות אלה מהפליטים שנותרו במזרח התיכון.

מלחמה אסימטרית ארוכה לפנינו?

מעבר לנתונים על הפליטים הסורים, הממצאים מראים כי בתום שקלול הולם של הנתונים לפי גודל האוכלוסייה של המדינות הרלוונטיות השונות, 8.3 אחוזים מהאוכלוסייה שנסקרה במדינות שבהן יש רוב מוסלמי חשים אהדה ואפילו אהדה רבה למדינה האסלאמית. נתונים אלה יכולים להצביע על פוטנציאל של מעל 80 מיליון תומכים במדינה האסלאמית, אם כי נשוב ונסייג כי הבעה מילולית של תמיכה אינה אמורה להיות שוות ערך לנטייה משכנעת לקחת חלק בתקיפה

אלימה. בהנחה שלוח 1 משקף נכונה את התפלגות העמדות גם בכלל העולם המוסלמי, המספרים מלמדים על קבוצה גדולה³³ של כ-130 מיליון איש, המהווים את הגרעין הקשה העולמי של תומכי המדינה האסלאמית. ניתן להשוות זאת למספרם הקטן יחסית של 50 אלף הגברים והנשים הקתולים בצפון-אירלנד מתוך אוכלוסייה כוללת של כחצי מיליון אירים קתולים, שהיוו את הגרעין הקשה שהצביע לאגף הפוליטי של הארגון הטרוריסטי IRA – מפלגת 'שין פיין' – בשנות השבעים והשמונים ולאחר מכן. ה-IRA הצליח לגייס כ-1,500 עד 2,000 לוחמים למלחמת הטרור שלו, ואילו הצבא הבריטי – לכאורה אחד הצבאות המאומנים והמצוידים ביותר בעולם – נאלץ לפרוס לא פחות מ-15 עד 20 אלף חיילים כדי לנהל מלחמה אסימטרית, שלאחר עשורים של לחימה ושפיכות דמים לא הוכרעה ונכנסה למצב של קיפאון.³⁴ הלקח מצפון-אירלנד בנוגע לממדי התגובה הצבאית ביחס להיקף התמיכה העממית מלמד שיהיה צורך במשאבים עצומים כדי לבנות תגובה אפקטיבית לטרור אסלאמיסטי עכשווי. מובן ששני המקרים שונים זה מזה במובנים רבים, בין השאר בטופוגרפיה, בהקשר הפוליטי ובשינויים המהותיים שחלו בטכנולוגיות הצבאיות.

52 אחוזים מכלל הערבים תומכים בטרור נגד ארצות-הברית;

48 אחוזים מתנגדים

הנתונים מראים כי יותר מתשעה מכל עשרה מוסלמים ברחבי העולם אינם תומכים במדינה האסלאמית, ומכך אפשר להסיק כי מדיניות שתכוון לכלל המוסלמים תהיה שגויה וכרוכה בסיכון לדחיפת אלה שאינם תומכים לזרועות מחנה התומכים. יחד עם זאת, האוכלוסייה שאכן מביעה תמיכה במדינה האסלאמית היא גדולה מבחינה מספרית. זאת ועוד, התמיכה במדינה האסלאמית היא רק סמן אחד. לוח 2 מסכם את הנתונים שהתקבלו בתגובה לשאלה רחבה יותר, עם תוצאות שמדגימות כי על פי הסקרים שנערכו ב-12 מדינות ובשקלול לפי גודל אוכלוסייה, 52 אחוזים מכלל העולם הערבי מסכימים ואפילו מסכימים מאוד עם המשפט "התערבות ארצות-הברית באזור מצדיקה פעולות צבאיות נגדה בכל מקום". למען הסר ספק, 48 אחוזים מהאוכלוסייה הערבית מתנגדים או מתנגדים מאוד להצהרה זו, ומוכנים לומר זאת בפני מראיין זר. ייתכן אף שיש מתנגדים נוספים לאלימות נגד ארצות-הברית שאינם מוכנים לחשוף את עמדתם מחשש לנקמה, אולם אם השערה זו תרמוז כי אחוז המתנגדים יעלה בשיעור לא ידוע, ספקנות מתודולוגית כזו לגבי המסקנות יכולה לפעול גם בכיוון השני: אפשר שיש תומכים חשאיים באלימות נגד ארצות-הברית המסתירים את דעותיהם על מנת להימנע מהשלכות אפשריות. למרות ששני נתוני הצללים אינם בהכרח בסדר גודל זהה, הם מבטלים זה את זה כהשערות מתודולוגיות. בסופו של דבר ניתן לטעון כי אין

ספק שהעולם הערבי מפוצל בעניין נכונותו להצדיק אלימות נגד ארצות־הברית, וברור באותה מידה כי חלקים מהאוכלוסייה מוכנים לתמוך באלימות כזו חרף התנגדותם למדינה האסלאמית. כלומר, ייתכן שאדם יתנגד למדינה האסלאמית ובכל זאת יתמוך באלימות נגד ארצות־הברית.

לוח 2: תמיכת המונים בטרור אנטי־אמריקאי בעולם הערבי (אחוזים תקפים וסך הכול משוקלל לאוכלוסייה, באחוזים)

מסכים מסכים מאוד	מתנגד מאוד	מתנגד	מסכים	מסכים מאוד	
77	10	15	37	40	אלג'יריה
61	5	34	42	19	השטחים הפלסטיניים
60	12	29	47	13	כווית
54	18	28	42	12	מרוקו
54	19	28	35	19	סודאן
52	16	31	38	14	עיראק
52	21	27	35	17	כלל האוכלוסייה ששוקללה (כלל העולם הערבי)
50	17	32	33	17	ירדן
49	34	18	26	23	לבנון
48	26	26	37	11	מצרים
43	30	29	30	13	תוניסיה
42	18	40	25	17	לוב
37	32	30	21	16	תימן

הערה: התשובות לשאלה לפי סקר הברומטר הערבי: "התערבות ארצות־הברית באזור מצדיקה פעולות חמושות נגדה בכל מקום"

תמיכה בארגוני טרור מסוימים

לוח 3 מנתח את שיעורי התמיכה בארגוני טרור שונים במזרח התיכון שמתחרים עם המדינה האסלאמית: חמאס, חזבאללה ואל־קאעדה, ומציג תוצאות רב־משמעיות דומות. מחד גיסא, השיעור הכולל של תמיכה בטרור בכל רחבי מדינת ישראל מגיע כיום לרמות דו־ספרתיות (במקרה של חמאס וחזבאללה), ואפילו ל־4 אחוזים במקרה של אל־קאעדה ול־2 אחוזים במקרה של המדינה האסלאמית.³⁵ מאידך גיסא, רק במדינה אחת במזרח תיכון (ירדן) משיג ארגון טרור אחד (חמאס) רוב מוחלט של תמיכה, ואילו בכל שאר המדינות והשטחים שנסקרו, חמאס וחזבאללה (ובוודאי

אל־קאעדה) אינם משיגים את תמיכת הרוב. נראה כי הרוב במדינות הערביות דוחה דמגוגיה, לאומנות קיצונית ואליםות.

לוח 3: התמיכה בארגוני טרור מסוימים במזרח התיכון (באחוזים)

מדינה/טריטוריה	השטחים הפלסטיניים	מוסלמים ישראלים	ירדן	לבנון	טורקיה	[ישראל]
עמדה תומכת מאוד או תומכת במידה מסוימת בחמאס	44	38	52	30	15	11
עמדה תומכת מאוד או תומכת במידה מסוימת בחזבאללה	39	40	13	42	11	11
עמדה תומכת מאוד או תומכת במידה מסוימת באל־קאעדה	20	14	8	1	9	4
עמדה תומכת מאוד או תומכת במידה מסוימת במדינה האסלאמית	7	6	3	0	9	2
שיעור תמיכה ממוצע בארגון הטרור	27	25	19	18	11	7
= N	823	243	905	971	656	921
מרווח הטעות +/- ברמת ביטחון של 95%	מ־1.7 עד 3.4	מ־3.0 עד 6.2	מ־1.1 עד 3.3	מ־0.6 עד 3.1	מ־2.2 עד 2.7	מ־0.9 עד 2.0

מקור: סקר PEW, אביב 2015

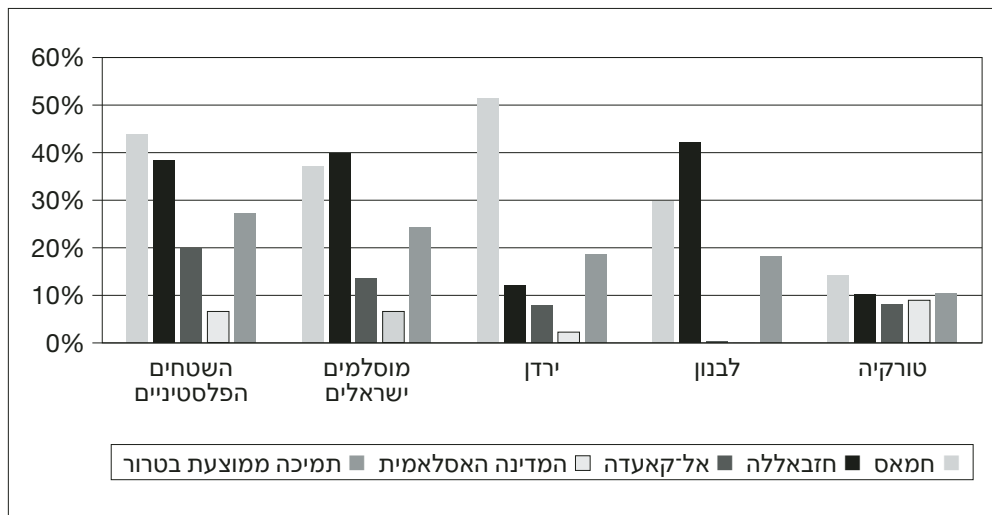
השאלה האחרונה בחנה כיצד משתלבות קבוצות של מיעוט דתי במזרח התיכון בתמונה הגדולה. המתודולוגיה הסטטיסטית תובעת תשומת לב מיוחדת בהערכת התוצאות, בשל המדגמים הקטנים שהפיקו אותן.³⁶ יחד עם זאת, התוצאות עבור המיעוט הנוצרי במזרח התיכון עשויות להפתיע את אלה המניחים כי הנוצרים במזרח התיכון חסינים בפני לאומנות ערבית קיצונית.³⁷ כ־30 אחוזים מבין 50 הנוצרים שרואיינו במצרים³⁸ הביעו אהדה גלויה להתקפות טרור נגד ארצות־הברית, כ"נקמה" על המדיניות שלה במזרח התיכון, ו־43.4 אחוזים מבין 440 הנוצרים

שרואיינו בלבנון מחזיקים בהשקפה דומה.³⁹ רגש דומה קיים גם בקרב הנוצרים בשטחים הפלסטיניים.⁴⁰ ייתכן שכאשר מדובר באנטי־אמריקאיות, האוכלוסייה הנוצרית באזור נוהגת כמו המוסלמים בני ארצה, למרות שהדינמיקה בסביבה הפרטנית עשויה להשתנות, ונדרש מחקר איכותני ומובנה יותר.

מסקנות ותחזיות

מאמר זה ניסה להציג תמונה מבחינה של שיעורי התמיכה בטרור בקרב אוכלוסיות בעולם הערבי, ובעולם המוסלמי בכלל. הסקרים הזמינים מלמדים, מצד אחד, כי בקרב הפליטים הסורים במזרח התיכון יש שיעור ניכר של תמיכה במדינה האסלאמית – 18 אחוזים. אך ניתוח עמדות הפליטים הסורים מגלה גם שלא פחות מ־30 אחוזים מהפליטים הסורים שרואיינו במדגם מעדיפים מדינה דתית כפתרון לעימות הנוכחי. מהתוצאות עולה כי עבור חלק מהפליטים, ההתנגדות למשטר אסד עלולה לייצר שאיפות לתוצאה אסלאמיסטית, שבה המדינה האסלאמית היא רק כלי אחד מבין כמה אמצעים אפשריים. תרשים 1 מציג את הסיכום הסופי של התוצאות האמפיריות.

תרשים 1: תמיכה בטרור במזרח התיכון

מקור: סקר PEW, אביב 2015 ואומדנים סטטיסטיים של המחברים מתוך הנתונים המקוריים (תשובות תקפות בלבד)

לסיכום, הנתונים המוצגים כאן ומתבססים על כמה סקרי דעת קהל מציגים תמונה מורכבת של תמיכה בטרור בעולם הערבי. סביר שמורכבות כזו תאכזב את הקיצוניים משני הצדדים בוויכוח המתעצם באירופה ובארצות־הברית בנוגע לפליטים, הגירה וטרור, על רקע זירה פוליטית שהקיטוב שלה הולך וגובר. ברור

כי הרוב המכריע של האוכלוסייה שנסקרה מתנגד למדינה האסלאמית, וממצא זה מלמד כי "איסור הכניסה למוסלמים" לא יתרום למאמץ להביס את המדינה האסלאמית ואף עלול לפגוע במאבק נגדה, בכך שיטפח את הנרטיב שלה על מערב אסלאמופובי. מסקנה כזו מנוגדת כמובן לטענות נגד ההגירה שמשמיעים פוליטיקאים פופוליסטים לאומנים כגון טראמפ, לה פן, וילדרס ואחרים. ועדיין, גם המחנה התומך בהגירה חייב להכיר בכך שקיימת תמיכה של 10 אחוזים בקירוב במדינה האסלאמית, ובכפוף לשונות אזורית – תמיכה גבוהה אף יותר בארגונים אסלאמיסטיים אחרים שבדרך כלל משויכים לטרור. אפילו אם ממצאים כאלה מתפרשים כמייצגים רק את אלה המוכנים להביע תמיכה מילולית ולא את המשתתפים באלימות, גודל הקבוצה עם הנטיות לאלימות נותר מטריד בכל זאת. לפיכך אין זה בלתי סביר לנקוט זהירות מסוימת במדיניות כלפי פליטים והגירה, בין אם באמצעות מאמצים לזהות תומכים רדיקלים (יהא אשר יהא הקושי הכרוך בסינון כזה), ובין אם באמצעות הקמה של אזורים בטוחים כדי להפחית את זרם ההגירה או הפליטים.⁴¹ גודלה הכולל של האוכלוסייה המבטאת תמיכה מסוימת באלימות מצביע על כך שהמערכת הבינלאומית צפויה להתמודד עם בעיות ביטחון בחזית זו בעתיד הנראה לעין.

הערות

- 1 International Foundation for Electoral Systems (IFES) "Election Guide," Washington D. C., 2017, <http://www.electionguide.org/elections/upcoming/>
- 2 שם.
- 3 "'Europe Will Wake Up in 2017', Le Pen Says in Germany," *The Local de*, January 21, 2017, <https://www.thelocal.de/20170121/europe-will-wake-up-in-2017-le-pen-says-in-germany>
- 4 Patrick Donahue, "Merkel Hits Back at Populists in Defense of Refugee Stance," *Bloomberg News*, January 23, 2017, <https://www.bloomberg.com/politics/articles/2017-01-23/merkel-hits-back-at-populist-wave-in-defense-of-refugee-stance>
- 5 "Europe's Open Borders 'Pose Huge Terrorism Risk,'" *Sky News*, December 24, 2016, <http://news.sky.com/story/how-was-berlin-christmas-market-attacker-able-to-cross-three-borders-10706430>
- 6 "Donald Trump Says Merkel Made 'Catastrophic Mistake' on Migrants," *BBC News*, January 16, 2017 <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-38632485>
- 7 Jenna Jonson, "Trump Calls for 'Total and Complete Shutdown of Muslims Entering the United States,'" *Washington Post*, December 7, 2015, <https://goo.gl/gFzXiy>
- 8 Azadeh Ansari, Nic Robertson, and Angela Dewan "World Leaders React to Trump's Travel Ban" *CNN*, January 31, 2017, <http://edition.cnn.com/2017/01/30/politics/trump-travel-ban-world-reaction/>

- Charlie Savage, "Analyzing Trump's New Travel Ban" *New York Times*, March 6, 2017, https://www.nytimes.com/2017/03/06/us/politics/annotated-executive-order-immigration-travel-ban.html?_r=0
- Will Worley, "Germany's Angela Merkel Attacks Donald Trump for Targeting 'People from Specific Background or Faith'" *The Independent*, January 29, 2017, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/donald-trump-muslim-ban-germany-angela-merkel-immigration-refugee-executive-order-a7551641.html>
- Adi Kantor and Oded Eran, "2017 – A Year of Difficult Tests for Europe," *INSS Insight* No. 893, February 7, 2017, <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=12976>
- Arno Tausch, "Muslim Immigration Continues to Divide Europe: A Quantitative Analysis of European Social Survey Data." *Middle East Review of International Affairs* 20, no. 2 (2016): 37-50
- Leonid Grinin, Andrey Korotayev, and Arno Tausch, *Economic Cycles, Crises, and the Global Periphery* (Switzerland: Springer International Publishers, 2016).
- William Adair Davies, "Counterterrorism Effectiveness to Jihadists in Western Europe and the United States: We Are Losing the War on Terror," *Studies in Conflict & Terrorism* just-accepted (2017); James J. Wirtz, *Understanding Intelligence Failure: Warning, Response and Deterrence* (London: Routledge, 2016); Rose McDermott, *Intelligence Success and Failure: The Human Factor* (Oxford University Press, 2017); Mark Bovens, and Paul 't Hart, "Revisiting the Study of Policy Failures," *Journal of European Public Policy* 23, no. 5 (2016): 653-66;
- "Blame Traded: על הכשלים המודיעיניים שהובילו למתקפות הטרור ברלין, ראו גם: over Berlin Truck Attack," *Deutsche Welle*, February 13, 2017, <http://www.dw.com/en/blame-traded-over-berlin-truck-attack/a-37538489>
- Global Terrorism Index 2014: Measuring and Understanding the Impact of Terrorism* (London: Institute for Economics and Peace, 2015), <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Terrorism-Index-Report-2014.pdf>
- Peter R. Neumann, *The New Jihadism: A Global Snapshot*. International Center for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2014.
- "Les Attentats terroristes en Europe ont Causé Plus de 2 200 Morts depuis 2001," *Le Monde*, March 24, 2016, http://mobile.lemonde.fr/les-decodeurs/visuel/2016/03/24/les-attaques-terroristes-en-europe-ont-fait-plus-de-1-800-morts-depuis-2001_4889670_4355770.html
- Ekaterina Stepanova, "Regionalization of Violent Jihadism and Beyond: The Case of Daesh," *Interdisciplinary Journal for Religion and Transformation in Contemporary Society* 2, no. 2 (2016): 30-55.
- "Warum Vieles Wahrscheinlicher Ist, als Opfer eines Terroranschlags zu Werden," *Südkurier*, April 14, 2016, <http://www.suedkurier.de/nachrichten/panorama/Warum-vieles-wahrscheinlicher-ist-als-Opfer-eines-Terroranschlags-zu-werden;art409965,8657606>.
- לניתוח של האנטי־אמריקאיות באירופה ככוח המניע מדיניות שמובילה לחוסר ביטחון ולהחלשת הברית הטרנס־אטלנטית, ראו גם: Russell A. Berman, *Anti-Americanism in Europe: A Cultural Problem* (Stanford: Hoover Press, 2004)

- 18 ראו גם: Arno Tausch "The Fertile Grounds for ISIL Terrorism," *Telos: Critical Theory of the Contemporary* 171, summer 2015, pp. 54-75 and Arno Tausch, "Estimates on the Global Threat of Islamic State Terrorism in the Face of the 2015 Paris and Copenhagen Attacks," *Middle East Review of International Affairs*, 2015, <http://www.rubincenter.org/2015/07/estimates-on-the-global-threat-of-islamic-state-terrorism-in-the-face-of-the-2015-paris-and-copenhagen-attacks/>.
- 19 עבור תוצאות ראשוניות וחלקיות של ניתוח רב-משתני בנוגע לקשר כמותי בין אנטישמיות לאסלאמיזם, ראו: Arno Tausch, "Islamism and Antisemitism: Preliminary Evidence on their Relationship from Cross-National Opinion Data," *Social Evolution & History* 15, no. 2 (2016): pp. 50-99.
- 20 IBM SPSS SPSS Statistics, <http://www-03.ibm.com/software/products/en/spss-statistics>
- 21 Frederick J. Gravetter and Larry B. Wallnau, *Statistics for the Behavioral Sciences*;) Boston, MA: Cengage Learning, 2016(;
- Keenan A. Pituch and James Paul Stevens, *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences: Analyses with SAS and IBM's SPSS*, (London and New York: Routledge, 2016).
- 22 המחברים מבקשים להודות לשופטים של המאמר על הערה חשובה זו.
- 23 *Arab Opinion Index*, Arab Center for Research and Policy Studies, Doha, 2017, <http://english.dohainstitute.org/portal>
- 24 Arab Public Opinion Programme, *Arab Opinion Index 2015. In Brief*, Arab Center for Research and Policy Studies, Doha, Qatar, 2016, <http://english.dohainstitute.org/file/Get/6ad332dc-b805-4941-8a30-4d28806377c4>
- 25 Arab Barometer, *Arab Barometer III*, Center for Strategic Studies in Jordan (CSS), Aman, Jordan, 2017, <http://www.arabbarometer.org/content/arab-barometer-iii-0>
- 26 הקודים הזמין מתאר את הסקר ואת טכניקות הדגימה לכל מדינה שנכללת בו. כפי שהוצהר באתר האינטרנט, "בסיס הביצוע לגל השלישי הוא המכון למחקרים אסטרטגיים בירדן (CSS). השלב השלישי הנוכחי מומן על ידי המרכז הקנדי לפיתוח ומחקר בינלאומי (IDRC) והמכון האמריקאי לשלום (USIP)."
- 27 *Global Attitudes and Trends*, PEW Research Center, 2017, http://www.pewglobal.org/international-survey-methodology/?year_select=2015 והסקירה לכל מדינה שנכללה בסקר.
- 28 *Spring Survey 2015*, PEW Research Center, 2017, <http://www.pewglobal.org/2015/06/23/spring-2015-survey/>
- 29 אנו ממשיכים כאן מסורת מתודולוגית רחבה במחקר של סקרים בינלאומיים הקשורה לסקר הערכים העולמי (*World Values Survey*), ראו במיוחד: Pippa Norris, and Ronald Inglehart, *Sacred and Secular: Religion and Politics* Cambridge University Press (2011)
- 30 הנתונים על כלל האוכלוסייה במדינה ששימשו כדי לחשב את הממוצעים המשוקללים לאוכלוסייה עבור כל האזור נלקחו ממהדורות קודמות של *Der Fischer Weltalmanach* (Fischer: Frankfurt am Main 2013 and subsequent issues) עבור מדינות מסוימות היו התוצאות של סקר PEW ושל ACPRS דומות מאוד. במקרה כזה דווחו כאן התוצאות של ACPRS, ואילו לוח 3 מתבסס על סקר PEW. למבוא פשוט וברור המסביר את נושא מרווח הטעות בסקרי דעת קהל, ראו: Cornell University

- Roper Center for Public Opinion Research, "Polling Fundamentals – Total Survey Error," Cornell University, 2017, <https://ropercenter.cornell.edu/support/polling-fundamentals-total-survey-error/>.
- Langer Research Associates, "MOE: לעיין ב: מודד של שגיאת המדידה," Langer Research Associates, <http://www.langerresearch.com/moe/>.
- בשיעור אהדה למדינה האסלאמית של 5 אחוזים, מרווח הטעות למדגמים שבחרנו, של כ-1,000 משתתפים בראיונות עבור כל מדינה, עומד על ± 1.4 אחוזים; בשיעור אהדה של 10 אחוזים, מרווח הטעות הוא ± 1.9 אחוזים, ואילו בשיעור אהדה של 15 אחוזים, מרווח הטעות הוא ± 2.2 אחוזים.
- Spring Survey 2015; Datasets, PEW Research Center, 2017, <http://www.pewglobal.org/category/datasets/>; Arab Opinion Index, <http://english.dohainstitute.org/content/cb12264b-1eca-402b-926a-5d068ac60011;>
- "A Majority of Syrian Refugees Oppose ISIL," Arab Center for Research and Policy Studies, Doha, Qatar, 2017, <http://english.dohainstitute.org/content/6a355a64-5237-4d7a-b957-87f6b1ceba9b>
- "ACRPS Opinion Poll of Syrian Refugees and Displaced Persons," Arab Center for Research and Policy Studies, <http://english.dohainstitute.org/file/Get/44ce127c-5cac-4fe3-9959-579062a19748>
- בעת חישוב המספרים המוחלטים של תומכי הטרור, יש להביא בחשבון כי סקרים משקפים בדרך כלל את עמדותיהם של בגירים בלבד. הנתונים שלנו לפיכך הם אומדן ראשוני וגם בלבד, בהנחה שיש כ-1.6 מיליארד מוסלמים בעולם. פשוט אין נתונים זמינים אמינים לגבי מספר המוסלמים הבגירים בכל מדינה.
- Tausch, "The Fertile Grounds for ISIL Terrorism" ראו גם: 34
- Efraim Karsh, "Israel's Arabs: Deprived or Radicalized?" *Israel Affairs* 19, ראו גם: 35
- no. 1 (2013): 2-20.
- Arno Tausch, Almas Heshmati, and Hichem Karoui, *The Political Algebra of Global Value Change: General Models and Implications for the Muslim World* (New York: Nova Science Publishers, 2015).
- Bassam Tibi, *Arab Nationalism: לוויכוח בנוגע הלאומנות הערבית*, ראו בין היתר: 37
- Between Islam and the Nation-State* (Springer, 1997). בנושא הבסיס האידאולוגי לרדיקליות נוצרית כזו, ראו גם: Samuel J. Kuruville, *Radical Christianity in Palestine and Israel: Liberation and Theology in the Middle East*. (London: I. B. Tauris, 2013).
- מרווח טעות של $\pm 12.7\%$ ברמת ביטחון של 95%. 38
- מרווח טעות של $\pm 4.6\%$ ברמת ביטחון של 95%. 39
- בקרב הנוצרים בשטחים הפלסטינים, אווירה כזו של סלחנות ואפילו תמיכה בטרור נגד ארצות-הברית יכולה להיות חזקה אפילו יותר, ונראה שהיא מגיעה ל-46.5 אחוזים. אולם מכיוון שנכללו במדגם רק 28 פלסטינים נוצרים, מרווח הטעות גדול מדי ועומד על $\pm 18.5\%$ ברמת ביטחון של 95%.
- לפיכך, המסקנות שלנו אינן רחוקות מאוד מאלו של: 41
- Daniel Pipes, "Smoking Out Islamists via Extreme Vetting" *Middle East Quarterly* 24, no.2, 2017, <https://goo.gl/X3KosE>